

<https://doi.org/10.52340/lac.2021.675>

მარიო ვარგას ლიოსას რომანის „ქალაქი და ძაღლები“ ცენზურა ფრანსისკო ფრანკოს ესპანეთში

ნინო ჯოხაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
E-mail: niniko.jokhadze@yahoo.com

„ქალაქი და ძაღლები“ ცნობილი პერუელი მწერლის, ნობელის პრემიის ლაურეატის, მარიო ვარგას ლიოსას პირველი რომანია, რომელიც ავტორის ახალგაზრდობაში გამოქვეყნდა. 1963 წელს, რომანის გამოქვეყნების დროს, ავტორი 27 წლის იყო. ცნობილია, რომ მარიო ვარგას ლიოსას მრავალი სირთულის გადალახვა მოუხდა ნაწარმოების გამოქვეყნების გზაზე. მას შემდეგ, რაც რომანის ხელნაწერი კატალონიელმა რედაქტორმა, გამომცემლობა „სეიმ ბარალის“ დამაარსებელმა, კარლოს ბარალმა წაიკითხა, მან მიზნად დაისახა ნაწარმოები სწორედ მის გამომცემლობას გამოექვეყნებინა. ბარალმა ხანგრძლივი მოლაპარაკებები აწარმოა ფრანკისტულ ცენზურასთან. მოლაპარაკებებში ასევე ჩართულები იყვნენ ცენზურის მხრიდან ინფორმაციის სააგენტოს გენერალური დირექტორი რობლეს პიკერი, ავტორის მხრიდან კი რობლეს პიკერის მეგობარი, ბარსელონას უნივერსიტეტის პროფესორი, ხოსე მარია ვალვერდე, რომელიც „ბიბლიოტეკა ბრევეს“ პრემიის ჟიურის წევრი გახლდათ და რომელსაც ეკუთვნის რომანის პირველ გამომცემებში არსებული წინასიტყვაობა.

ცნობილია მარიო ვარგას ლიოსას სიმპათიები კომუნისტური პარტიისა და კუზის რევოლუციის მიმართ 1950-60-იან წლებში. რომანში აშკარად იგრძნობა ავტორის მემარცხენე პოზიციები, მისი კრიტიკა და ცინიკური დამოკიდებულება პერუს სამხედრო სისტემისა და განათლების სისტემის მიმართ. დიქტატორული რეჟიმის პირობებში მცხოვრებ საზოგადოებაში არსებული ცრურწმენების, რასობრივი და კლასობრივი უთანასწორობის, კორუფციისა და უსამართლობის გამოსახატავად, ავტორი თავს არ არიდებს მოზარდების ვულგარული ენის გამოყენებას და სექსუალური სცენების აღწერას, რაც მკითხველს საშუალებას აძლევს რეალისტურად აღიქვას და წარმოიდგინოს რომანში მოთხრობილი ამბავი.

სწორედ რომანის ანტიმილიტარისტული ტონი, უბეში ენა და სექსუალური ეპიზოდები წარმოადგენდა ერთგვარ „უხერხულობას“ ფრანკისტული ცენზურისათვის, რომელსაც 1960-იან წლებში წინა წლებთან შედარებით მკვეთრად გამოხატული შემსუბუქებული ხასიათი ჰქონდა. შეიძლება ითქვას, რომ რომანი ცენზურის არც ერთ კრიტერიუმს არ აკმაყოფილებდა, იგი მოიცავდა, რელიგიის შეურაცხყოფელ თემატიკას (სასულიერი პირის ერთ-ერთი ეპიზოდის გამო), სექსუალობასთან დაკავშირებულ თემატიკას, შეუსაბამო და პროვოკაციულ ენას და რეჟიმის შეუსაბამო აზრებს ანუ სამხედრო სისტემის კრიტიკას, რაც ესპანური ცენზურისთვის მიუღებელი იყო.

კარლოს ბარალის მიერ წარმოებული მოლაპარაკებების შედეგად, ცენზურამ საშუალებას მისცა ავტორს, მისი პირველი რომანი სწორედ მემარჯვენეების მიერ მართულ ფრანკოს ესპანეთში გამოქვეყნებინა. წინამდებარე სტატიაში განვიხილავთ, რომანის გამოქვეყნებისათვის წარმოებულ მოლაპარაკებების პროცესს. მიუხედავად რომანის ანტიმილიტარისტული განწყობისა, ესპანური ცენზურის პირობებში იგი მინიმალური ცვლილებებით გამოქვეყნდა, რასაც ვერ ვიტყვით საბჭოთა კავშირზე, სადაც როგორც ვარგას ლიოსამ აღნიშნა, რომანის „ამპუტაციას“ ჰქონდა ადგილი. სტატიაში ასევე განხილული იქნება თუ რატომ დაუშვა ესპანურმა ცენზურამ იმ რომანის მცირე ცვლილებებით გამოქვეყნება, რომელიც ანტიფრანკიზმის ალეგორიად იყო მიჩნეული.

საკვანძო სიტყვები: „ქალაქი და ძაღლები“, ცენზურა, ფრანკოს ესპანეთი, მარიო ვარგას ლიოსა, კარლოს ბარალი

მარიო ვარგას ლიოსამ თავის პირველ რომანზე „ქალაქი და ძაღლები“ მუშაობა 1958 წელს, მადრიდის კომპულტენსეს უნივერსიტეტში, დოქტორანტურაში სწავლის დროს დაიწყო და 1962 წლის დასაწყისში, პარიზში დაასრულა. ნაწარმოების სათაური „თაღლითები“ („Los impostores“) იყო. როგორც ავტორი, ასევე მისი მეგობრები, ცნობილი მწერლები და ლიტერატურული კრიტიკოსები (სებასტიან სალასარ ბონდი, აბელარდო ოკენდო კუეტო, ლუის ლოაისა, ხულიო კორტასარი და სხვები) ძალისხმევას არ იშურებდნენ რომანი რომელიმე პრესტიჟულ გამომცემლობაში მოხვედრილიყო, თუმცა მიუხედავად მრავალი მცდელობისა, გამომცემლებმა უარი თქვეს რომანის გამოქვეყნებაზე (Ruedo Ibérico (საფრანგეთი), Losada (არგენტინა), Era (მექსიკა)).

მ. ვ. ლიოსას წიგნის გამოქვეყნების იმედი თითქმის გადაწურული ჰქონდა და უკვე შემდეგ რომანზე „მწვანე სახლზე“ ჰქონდა დაწყებული მუშაობა, როდესაც კლოდ კუფონმა, ფრანგმა მთარგმნელმა და ესპანისტმა, მისი პირველი რომანის შესახებ შეიტყო და ჟურნალ Les Lettres Nouvelles-ის რედაქტორს მორის ნადოს ურჩია მისი გამოქვეყნება. გამომცემლობის რეცენზენტმა რომანი დაახასიათა, როგორც უხარისხო და უგემოვნო ნაწარმოები ყოველგვარი ლიტერატურული ღირებულების გარეშე, რის გამოც მისი გამოქვეყნება კვლავ შეუძლებელი გახდა. კლოდ კუფონმა ვარგას ლიოსას რომანის კარლოს ბარალთან გაგზავნა ურჩია, რომელიც კატალონიური გამომცემლობის „სეიმ ბარალის“ რედაქტორი იყო და რომელსაც განსხვავებული ლიტერატურული და კომერციული ხედვა ჰქონდა და იცოდა, თუ როგორ უნდა აეცილებინა თავიდან ფრანკისტული ცენზურა [Couffon, 2006: 339].

მ. ვ. ლიოსა და კარლოს ბარალი 12 სექტემბერს შეხვდნენ ერთმანეთს პარიზში. ბარალმა დაარწმუნა ავტორი, რომ ხელნაწერი „ბიბლიოტეკა ბრევს“ პრემიაზე გაეგზავნა, რომელიც თავად კარლოს ბარალის დაფუძნებული იყო და გამოუქვეყნებელი ნაწარმოებებს აფასებდა. ბარალს მიაჩნდა, რომ თუკი რომანი პრემიას მიიღებდა, მას ცენზურის სირთულეების გადალახვის დიდი შანსი ექნებოდა. ოქტომბრის შუა რიცხვებში ვარგას ლიოსამ ნაწარმოები სათაურით „გმირის საცხოვრებელი“ („La morada del héroe“) პრემიაზე გაგზავნა. ბარალმა ვარგას ლიოსას სთხოვა არ გაემჟღავნებინა ინფორმაცია მისი კანდიდატურის შესახებ. 1962 წლის 1 დეკემბერს „ქალაქი და ძაღლები“ „ბიბლიოტეკა ბრევს“ პრემიის მფლობელი გახდა. ავტორმა განაცხადა, რომ ლეონსიო პრადოს სასწავლებელში გატარებული დრო მისთვის უდიდესი

გამოცდილება იყო. აღნიშნული პერიოდი მის ცხოვრებაში ძალადობრივ ცვლილებას წარმოადგენდა. მწერალმა აღნიშნა, რომ სასწავლებელში სწავლის პერიოდში მას გაუჩნდა იდეა და დიდი სურვილი, აღეწერა ის გამოცდილება, რომელმაც მის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა. „ჩემი მიზანი იყო მაქსიმალური მიუკერძოებლობით აღმეწერა, საკუთარ თავში ჩაკეტილი სამყარო (სამხედრო კოლეჯი), რომელიც თავის მხრივ უფრო დიდი რეალობის სარკე და პროექცია იყო“ [Aguirre, 2015: 44].

ვარგას ლიოსას რომანის ხელნაწერი ცენზურის სამსახურში 1963 წლის 16 თებერვალს გაიგზავნა. პირველმა შემფასებელმა, ცენზორმა მანუელ პინესმა თავისი მოხსენება 1963 წლის 25 თებერვალს გამოაქვეყნა ნაწარმოების აკრძალვის რეკომენდაციით. მის მოხსენებაში რომანი მოკლედ იყო დახასიათებული, აღნიშნული იყო, რომ ის პერუს სამხედრო სასწავლებლის კადეტების ცხოვრებას აღწერდა და გამოკვეთილი იყო გვერდები სადაც ცენზორის მიხედვით აღწერილი იყო „მოზარდების ინცესტი“ - გვ. 344-345, „ბორდელში ვიზიტის სცენა“ - გვ. 297, „სოდომის აქტები“ - გვ. 120-121-122, „კმაყოფილების მომგვრელი გარყვნილება“ - გვ. 106-107, „ზედმეტად ლიტერატურული“ - გვ. 137, „დადასტურებული სისასტიკე“ - გვ. 25,28, „ციხისა და ბორდელებისთვის დამახასიათებელი ბილწსიტვაობა“ - გვ. 8, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 21, 22, 26, 31, 32, 38, 39, 41, 50, 51, 60, 64, 73, 74, 75, 91, 104, 108, 109, 116, 117, 118, 126, 127, 129, 131, 135, 136, 141, 144, 149, 165, 166, 167, 175, 176, 184, 192, 193, 194, 195, 201, 210, 222, 225, 227, 250, 258, 274, 301, 303, 304, 306, 314, 386, „სამაგელი ჩამონათვალი“ - გვ. 140 და „სამხედრო სასწავლებლის მეთაურის დაცინვა“ - გვ. 113 (სწორედ აღნიშნულ გვერდზე ვხვდებით ასევე სასულიერო პირის ეპიზოდს). მთლიანობაში ცენზორის კრიტიკა 75 გვერდს მოიცავდა. როგორც ზემოთ აღნიშნულიდან ჩანს, ცენზორი ფრანკისტული ცენზურის კრიტერიუმების მიხედვით აფასებდა რომანს და მიუთითებდა, როგორც მის უხეშ ენასა და ე. წ. „გარყვნილების ეპიზოდებზე“, ასევე კათოლიკური ეკლესიისა (სასულიერო პირის ბორდელში ვიზიტის ეპიზოდი) და სამხედრო სისტემის კრიტიკაზე. პირველმა ცენზორმა მის მიერ მითითებული 75 გვერდის გამო, რომანის გამოქვეყნება აკრძალა.¹

აღნიშნული მოხსენების გამოქვეყნებიდან ორი დღის შემდეგ, 27 თებერვალს გამოიცა დადგენილება, რომელიც ადასტურებდა უარს რომანის დაბეჭდვის ნებართვაზე. კარლოს ბარალი არ დათანხმდა აღნიშნულ დადგენილებას და 25 მარტს მეორე შეფასება მოითხოვა. მეორე ცენზორი ავგუსტინელი მღვდელი მიგელ დე ლა პინტა ლორენტე იყო. მისი მოხსენება 2 მაისს გამოქვეყნდა, რომელიც პირველისგან განსხვავებით, რომანის სიუჟეტის დეტალურ აღწერას გვთავაზობდა. ცენზორი აღნიშნავდა, რომ რომანი სამხედრო სისტემის კრიტიკა და პერუს სამხედრო ძალების ცენზურა იყო. მისი აზრით თუ კრიტიკა ეპიზოდური იქნებოდა, შესაძლებელი იქნებოდა რომანის მიღება, მაგრამ თუ ის ძირითად თემად იქნებოდა აღქმული (და ასეც იყო), უსამართლობით გამოწვეული წინააღმდეგობა გარდაუვალი იქნებოდა. იგი აღნიშავდა, რომ შესაძლო იყო რომანის გამოქვეყნება თუ ამოიჭრებოდა ან შეიცვლებოდა ამორალურობის შემცველი ეპიზოდები. ცენზორი ხაზს უსვამდა, რომ ყველაზე ხშირად გამოყენებული იყო შემდეგი სიტყვები „mierda“, „cojones“, „joder“. იგი აღნიშნავდა რომ უნდა

¹ Primer informe de censura sobre el manuscrito de Los impostores (AGA-MIT, Sección de Inspección de Libros, Caja 21/14413).

ამოღებულიყო შემდეგი მძიმე ეპიზოდები: 29, 30, 36, 38, 39, 64, 50, 106-107, 108-113, 118-122, 121, 127, 135-139, 140, 141, 176, 110, 258, 283, 297, 303, 356 - სულ 36 გვერდი, საიდანაც უმეტესობა პირველი ცენზორის მიერ აღნიშნულ გვერდებს ემთხვეოდა. მეორე ცენზორი პირველის მსგავსად ხაზს უსვამდა რომანის ანტიმილიტარისტულ და ანტიკათოლიკურ (გვ. 113) ტონს, უხეშ ენასა და „უზნეო“ ეპიზოდებს.¹

მეორე მოხსენების მიღების შემდეგ, ბარალმა პირდაპირი მოლაპარაკებები წამოიწყო ინფორმაციის სააგენტოს გენერალურ დირექტორთან კარლოს რობლეს პიკერთან, რომელიც ცნობილი „ფრაგას კანონის“ ავტორის, 1962 წლიდან ინფორმაციისა და ტურიზმის მინისტრის მანუელ ფრაგა ირიბარნეს სიძე გახლდათ. ცნობილი კრიტიკოსისა და ბარსელონას უნივერსიტეტის პროფესორის, რობლეს პიკერის ჯგუფელისა და მეგობრის, „ბიბლიოტეკა ბრევეს“ პრემიის ჟიურის წევრის, კრიტიკოს ხოსე მარია ვალვერდეს მოლაპარაკებებში ჩართვა ბარალის ოსტატური ნაბიჯი იყო, რადგან ვალვერდე იმ პერიოდში რეჟიმისათვის პატივსაცემი პირი გახლდათ. მის მიერ გაგზავნილი წერილი (როგორც „ბიბლიოტეკა ბრევეს“ ჟიურის წევრის) რობლეს პიკერისადმი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო რომანის გამოქვეყნებისათვის მოლაპარაკებების დასაწყებად. 1963 წლის 13 მაისს გაგზავნილ წერილში ხოსე მარია ვალვერდე ინფორმაციის სააგენტოს დირექტორს წერდა, რომ საქმე ეხებოდა ესპანურ ენაზე დაწერილ საუკეთესო რომანს ბოლო ოცდახუთი ან ოცდაათი წლის მანძილზე და სთხოვდა თავად წაეკითხა ტექსტი. იგი წერდა, რომ დარწმუნებული იყო, რომ აღნიშნული რომანი სამუდამოდ დარჩებოდა ესპანურენოვან ლიტერატურაში და რომ მისი აკრძალვა შეცდომა იქნებოდა [Valverde, 1963]².

აღნიშნულმა წერილმა რობლეს პიკერზე დიდი გავლენა მოახდინა, რასაც თან ერთვოდა რომანის წაკითხვის შემდეგ დარჩენილი შთაბეჭდილება. პიკერი პირადად დაინტერესდა რომანის გამოქვეყნების საკითხით. 17 გვერდზე მან თავისი შესწორებები შეიტანა ტექსტში, რაც უგულვებლყოფდა წინა ორი ცენზორის დასკვნას. მის მიერ მონიშნული ეპიზოდების შემსუბუქებაზე ავტორის თანხმობის შემთხვევაში, რობლეს პიკერი მზად იყო ვარგას ლიოსას შეხვედროდა.

ვარგას ლიოსა უარს ამბობდა ტექსტში ცვლილებების შეტანაზე, თუმცა კარლოს ბარალმა იგი დაარწმუნა დათმობაზე წასულიყო. 1963 წლის ზაფხულში, მარიო ვარგას ლიოსა და რობლეს პიკერი კარლოს ბარალს შეხვდნენ მადრიდში. შეხვედრაზე მოხდა შეთანხმება იმ საბოლოო ცვლილებებზე, რომლებიც ვარგას ლიოსამ ტექსტის გამოქვეყნებამდე გააკეთა. პიკერის მიერ აღნიშნული 17 გვერდიდან ავტორმა მხოლოდ 8 ფრაზა შეცვალა. გარდა შეცვლილი ეპიზოდებისა, რობლეს პიკერმა კიდევ ორი პირობა წამოაყენა: ხოსე მარია ვალვერდეს წერილი წინასიტყვაობის სახით უნდა გამოქვეყნებულიყო პირველ გამოცემაში და წიგნის უკანა გარეკანზე სხვადასხვა ქვეყნის ცნობილი მწერლების კომენტარები უნდა ყოფილიყო მითითებული, რაც გარკვეული კონსერვატორული ჯგუფების სკანდალური რეაქციის შესამცირებლად იყო გამიზნული.

ფაქტია, რომ აღნიშნული შეხვედრა ნაყოფიერი იყო. შეხვედრის შემდეგ, 1963 წლის 17 ივლისს გაგზავნილ წერილში მ. ვ. ლიოსა ინფორმაციის სააგენტოს დირექტორს უდასტურებდა,

¹ Segundo informe de censura sobre el manuscrito de Los impostores (AGA-MIT, Sección de Inspección de Libros, Caja 21/14413).

² Carta de José María Valverde a Carlos Robles Piquer, 13.05.1963 (2 AGA-MIT, Sección de Inspección de Libros, Caja 21/14413).

რომ მის მიერ შეთავაზებული შესწორებები გაითვალისწინა და არსებული 17 გვერდიდან შეცვალა 8 ფრაზა, რადგან ისინი არ ცვლიდნენ არც ნაწარმოების შინაარსს და არც მის ფორმას. ვარგას ლიოსა ასევე აცნობებდა პიკერს, რომ მან ეს შესწორებები თავაზიანობის გამო გააკეთა და არა „სიხარულით ან იმის გამო, რომ დაარწმუნეს ამ შესწორებების აუცილებლობაში“ [Llosa, 1963].¹ მწერალმა 1963 წლის 2 სექტემბერს მიიღო პასუხი, სადაც პიკერი მის ნაწარმოებს წარმატებას უსურვებდა და იმედოვნებდა, რომ განხორციელებული ცვლილებები არ დააზიანებდა მის ტექსტს [Robles Piquer, 1963].²

მოლაპარაკებების შედეგად განხორციელებული რვა ცვლილებიდან ტექსტის გაუმჯობესების მიზნით ორი თავად ავტორმა შეცვალა (აღნიშნული ცვლილებები უცნობია), დანარჩენი ექვსის შემთხვევაში კი სახეზე იყო ცვლილებები ცენზურის მითითებების მიხედვით, როგორც ამოჭრა, ასევე შემსუბუქება:

მანუსკრიპტი [Vargas Llosa 1961]	ცენზურის სახე	პირველი გამოცემა [Vargas Llosa 1963]
1. „Era mucho más bajo que todos los presentes y <i>por su gran vientre de cetáceo, que se estremecía cuando caminaba, daba la impresión de ser la encarnación de un rombo</i> ; tenía los cabellos casi blancos y usaba anteojos“. [გვ. 237]	<u>შემსუბუქება</u> : Por su gran vientre de cetáceo → Exageradamente gordo <u>ამოჭრა</u> : Que se estremecía cuando caminaba, daba la impresión de ser la encarnación de un rombo	„Era mucho más bajo que todos los presentes y <i>exageradamente gordo</i> ; tenía los cabellos casi blancos y usaba anteojos“. [გვ. 211]
2. „Los cadetes estiman al capellán porque <i>saben</i> que es un hombre de verdad“. [გვ. 113]	<u>შემსუბუქება</u> : Saben → Piensan	„Los cadetes estiman al capellán porque <i>piensan</i> que es un hombre de verdad“. [გვ. 103]
3. „Lo han visto, muchas veces, vestido de civil, merodeando por los <i>lupanares</i> del Callao, con aliento a alcohol y ojos viciosos“. [გვ. 113]	<u>შემსუბუქება</u> : Lupanares → Bajos fondos	„Lo han visto, muchas veces, vestido de civil, merodeando por los <i>bajos fondos</i> del Callao, con aliento a alcohol y ojos viciosos“. [გვ. 104]

¹ Carta de Mario Vargas Llosa a Carlos Robles Piquer, Calafell, 17.07.1963 (AGA-MIT, Sección de Inspección de Libros, Caja 21/14413).

² Carta de Carlos Robles Piquer a Mario Vargas Llosa, Madrid, 02.09.1963 (AGA-MIT, Sección de Inspección de Libros, Caja 21/14413).

4.,- Así espero - dijo el coronel, palmeándose el vientre <i>cilíndrico</i> y sonriendo, por primera vez”. [გვ. 244]	<u>ამოჭრა</u> : Cilíndrico	„- Así espero - dijo el coronel, palmeándose el vientre y sonriendo, por primera vez”. [გვ. 216]
5.,„¿Es la primera vez?“, me dijo cuando <i>yo me quité el pantalón</i> . Yo le dije que no, pero se dio cuenta que le mentía”. [გვ. 297]	<u>ამოჭრა</u> : Yo me quité el pantalón	„¿Es la primera vez?“, me preguntó. Yo le dije que no, pero se dio cuenta que le mentía“. [გვ. 260]
6.,„ <i>Se desnudó todita y me jaló a la cama diciendo</i> : “ojalá que me traigas suerte””. [გვ. 297]	<u>შემსუბუქება</u> : Se desnudó todita y me jaló a la cama diciendo → Mientras se me acercaba calatita me decía	„ <i>Mientras se me acercaba calatita me decía</i> : “ojalá que me traigas suerte””. [გვ. 260]

აღნიშნული ცვლილებების შედეგად, ცენზურას დიდი გავლენა არ მოუხდენია არც ნაწარმოების ხარისხის და არც შინაარსის ცვლილებაზე. თუმცა ცხადია, რომ ცენზურის ინსტიტუტმა ბოლომდე არ დათმო საკუთარი პოზიციები. პირველი (ფრაზა: „gran vientre de cetáceo“ – „დიდი ვეშაპისებული მუცელი“ ჩანაცვლებულია შემსუბუქებული ფრაზით: „Exageradamente gordo“ – „გვარიანად ჩასუქებული“ და ამოჭრილია შემდეგი ფრაზა: „Que se estremecía cuando caminaba, daba la impresión de ser la encarnación de un rombo“ – „რომელიც სიარულის დროს ირხეოდა, მოსიარულე რომბის შთაბეჭდილებას ტოვებდა“) და მეოთხე (ამოჭრილია სიტყვა „Cilíndrico“ – „ცილინდრისებრი“) ცვლილებების შედეგად, პოლკოვნიკისადმი ავტორის ცინიკური დამოკიდებულება იცვლება და აღნიშნულ ეპიზოდს აღწერითი ხასიათი ეძლევა (რეჟიმის საწინააღმდეგო აზრები (სამხედრო სისტემის კრიტიკა)), თუმცა რომანში მრავალი სხვა ეპიზოდია, სადაც კარგად ჩანს როგორც ავტორის ცინიზმი სამხედროების მიმართ, ასევე სამხედრო სისტემის დეგრადაცია. მეორე (ზმნა „Saber“ - ცოდნა შეცვლილია ზმნით „Pensar“ - ფიქრი) და მესამე (სიტყვა „Lupanar“ - ბორდელი ჩანაცვლებულია შედარებით მსუბუქი და ზოგადი მნიშვნელობის შესატყვისით „Bajos fondos“ - საეჭვო უბნები, იატაკქვეშეთი) ცვლილების მიხედვით, შემსუბუქებულია კრიტიკული დამოკიდებულება სასულიერო პირის მიმართ (რელიგიის შეურაცხმყოფელი თემატიკა), რომელიც რომანში რელიგიის ერთადერთი წარმომადგენელია. როგორც ლიოსა იხსენებს, რომლეს პიკერთან შეხვედრის დროს, ინფორმაციის სააგენტოს უფროსმა, მას სთხოვა, შეემსუბუქებინა აღნიშნული ეპიზოდი, რადგან რომანში მხოლოდ ერთი მღვდელი იყო და არა რამოდენიმე და მისი ამ სახით აღწერა მიუღებელი იქნებოდა [Vargas Llosa, 2012]. მეხუთე (ამოჭრილია ფრაზა: „cuando yo me quité el pantalón“ – „როდესაც შარვალი გავიხადე“) და მეექვსე (ფრაზა „Se desnudó todita y me jaló a la cama diciendo“ – „სრულიად გაშიშვლდა, საწოლზე დამაგდო და მითხრა“ შეცვლილია შემდეგი

შემსუბუქებული ფრაზით: „Mientras se me acercaba calatita me decía“ – „ვიდრე ტიტლიკანა მიახლოვდებოდა, ჩურჩულებდა/მეუბნებოდა“) ცვლილებებს რაც შეეხება, აქ შემსუბუქებულია სექსუალური სცენა (სექსუალობასთან დაკავშირებული თემატიკა). თუმცა რომანში მრავლადაა მსგავსი სცენები, რომლებიც ცენზურამ ხელშეუხებელი დატოვა. განხორციელებული ცვლილებებიდან გამომდინარე, ყველა ცვლილება აღწერითი ხასიათისაა და არც ერთი არ ეხება პერსონაჟების ლექსიკას (შეუსაბამო და პროვოკაციული ენა). როგორც ვნახეთ, ცენზორების პირველი ორი მოხსენება, აღნიშნულ კრიტერიუმსაც მოიცავდა, თუმცა რობლეს პიკერთან მოლაპარაკებების შედეგად, წითელი კალმით მონიშნული ლექსიკური ცვლილებების განხორციელება აღარ გახდა საჭირო.

რომანის საბოლოო დამტკიცება ცენზურის მიერ 1963 წლის 28 სექტემბერს მოხდა. რომანის სათაური აღნიშნული დროისთვის „ქალაქი და ძაღლები“ („La ciudad y los perros“) იყო, რომელიც მეგობრის, ხ. მ. ოვიედოს მიერ შეთავაზებული სათაურებიდან აირჩია ვარგას ლიოსამ. სათაურის ცვლილება შესაძლოა ცენზურითაც ყოფილიყო განპირობებული, რადგან სათაური „თაღლითები“ და სამხედროების თაღლითებთან გაიგივება, ცენზურის ახალ წინააღმდეგობას გამოიწვევდა.

რაც შეეხება ცნობილი ავტორების კომენტარებს, კრიტიკოსებმა და მწერლებმა სხვადასხვა ქვეყნიდან, როგორებიც იყვნენ სებასტიან სალასარ ბონდი (პერუ), როჯერ კაილუა (საფრანგეთი), ალასტერ რეიდი (აშშ), ხოსე მარია ვალვერდე (ესპანეთი), უფე ჰარდერი (დანია) და ხულიო კორტასარი (არგენტინა) საკუთარი კომენტარები გააგზავნეს, რათა ისინი პირველი გამოცემისთვის დაერთოთ, სადაც მ. ვ. ლიოსას საერთაშორისო დონის მწერლად აღიარებდნენ. გამოქვეყნებული პუბლიკაცია ზემოთ ჩამოთვლილი ავტორებიდან, ხულიო კორტასარის გარდა, ყველას კომენტარს მოიცავდა. კორტასარის აშკარად პოლიტიკური ხასიათის კომენტარი, სადაც ის რომანის ანტიმილიტარისტულ ხასიათზე საუბრობდა, ცენზურამ წითელი კალმით გადახაზა და მისი გამოქვეყნება აკრძალა.

რომანის ბეჭდვა 1963 წლის ოქტომბერში დასრულდა. მ. ვ. ლიოსამ თავისი პირველი რომანის გამოქვეყნებული ვარიანტი ნოემბრის შუა რიცხვებში ნახა. უნდა აღინიშნოს, რომ 1960-იან წლებში ფრანკისტული ცენზურის შემსუბუქებული ხასიათი ქვეყნის ღიაობის პოლიტიკისა და მისი ეკონომიკური მდგომარეობით იყო განპირობებული. სწორედ ამით შეიძლება აიხსნას ის ფაქტი, რომ ღიად მემარცხენე ლათინოამერიკელ მწერალს, მარიო ვარგას ლიოსას საშუალება მიეცა მისი პირველი რომანი, სწორედ მემარჯვენე ფრანკოს ესპანეთში გამოქვეყნებინა. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტიც, რომ 1963 წელს ცნობილი გახდა, იმ ზარალის შესახებ, რომელსაც ესპანეთი განიცდიდა საზღვარგარეთის წიგნის ბაზარზე, განსაკუთრებით ლათინურ ამერიკაში. სწორედ ამ პერიოდში მიმდინარეობდა მოლაპარაკებები „ქალაქი და ძაღლების“ გამოქვეყნების შესახებ. კარლოს ბარალის სტრატეგია (ე. წ. „ბარალის ფორმულა“) და დაპირება, რომ წიგნი საერთაშორისო აღიარებას მოიპოვებდა, აშკარად პასუხობდა რეჟიმის მოლოდინებს.

მარიო ვარგას ლიოსა თავის მრავალ ინტერვიუში აღნიშნავდა წიგნის ცენზურის ბანალურ ხასიათს და ამბობდა, რომ კარლოს ბარალმა აღნიშნული 8 ცვლილება ისე დააბრუნა ტექსტში მეორე გამოცემიდან, რომ ცენზურას ეს არც გაუგია. თუმცა რომანის პირველი ორი გამოცემის შედარების შედეგად ნათელია, რომ ტექსტში არანაირი ცვლილება არ არის განხორციელებული. აღნიშნულ ფაქტს ასევე ადასტურებს კარლოს აგირე თავის წიგნში „ქალაქი და ძაღლები: რომანის ბიოგრაფია“.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად ცენზურის პირობებისა (ხ. მ. ვალვერდეს პროლოგი, ცნობილი მწერლების კომენტარები, 8 ცვლილება და ხ. კორტასარის კომენტარის აკრძალვა), მარიო ვარგას ლიოსას პირველი რომანის „ქალაქი და ძაღლების“ გამოქვეყნება ფრანკისტული ცენზურით ცნობილ 1960-იანი წლების ესპანეთში შესაძლებელი გახდა. ცალსახაა, რომ აღნიშნული ფაქტი განპირობებული იყო ცენზურის შემსუბუქებული ხასიათით და კულტურის სფეროში ლიბერალური ხედვის მაღალჩინოსნების მოღვაწეობით (მათ შორის რობლეს პიკერისა). რომანის გამოქვეყნების საქმეში დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ასევე ნაწარმოების ხარისხს და მის საერთაშორისო აღიარებას, კარლოს ბარალის დიდი ძალისხმევას და მის სტრატეგიას გადაეღაბა ცენზურის სირთულეები. მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ასევე მატერიალურმა ინტერესმა, რაც განპირობებული იყო ესპანეთის რთული მდგომარეობით წიგნის ბაზარზე, რასაც 1963 წელს, სწორედ რომანის გამოქვეყნების წელს ჰქონდა ადგილი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. **Aguirre C.**, - La ciudad y los perros: Biografía de una novela. Fondo editorial de la Pontificia Universidad Católica del Perú. Perú. 2015. p. 44
2. **Couffon C.**, - Pequeña historia de una gran novela. Nueva Imagen. México. 2006.p. 339
3. **Vargas Llosa M.**, - Biblioteca Nacional de España. Mario Vargas Llosa en "El libro como universo". 10.05.2012. <https://www.youtube.com/watch?v=qSBX-mpwU4w> (ბოლო ვიდეო: 09.11.2021)
4. **Vargas Llosa M.**, - La ciudad y los Perros. Seix Barral. Barcelona. 1963.p.103, 104, 211, 216, 260
5. **Vargas Llosa M.**, - La morada del héroe. Paris (manuscrito). 1961.p.113, 237, 244, 297

Nino Jokhadze

Iv. Javakhishvili Tbilisi state University

Censorship in Franco 's Spain about the novel of Mario Vargas Llosa "The City and the Dogs"

Abstract

"The City and the Dogs" is the first novel by the famous Peruvian writer, Nobel Laureate Mario Vargas Llosa, which was published in the author's youth. In 1963, at the time of the novel's publication, the author was 27 years old. It is known that Mario Vargas Llosa had to overcome many difficulties on the way to publishing the work. After reading the manuscript of the novel, the Catalan editor and founder of the publisher "Seix Barral", Carlos Barral aimed to publish the work by his publishing house. Barral has been in lengthy negotiations with Spanish censorship. In these negotiations were also involved general director of information agency, Robles Piquer, representative of censorship and from the side of author, a friend of Robles Piquer, a professor at the University of Barcelona, Jose Maria Valverde, which was the jury member of "Biblioteca Breve" award. He wrote the preface for the first editions of the novel.

Mario Vargas Llosa's sympathies for the Communist Party and the Cuban Revolution in the 1950s and 1960s are well known. The novel clearly shows the author's leftist positions, his criticism and cynical attitude towards the Peruvian military system and education system. To express the prejudices, racial and

class inequalities, corruption and injustice in a society living under a dictatorial regime, the author does not shy away from using the vulgar language of adults and describing sexual scenes, that allow the reader to perceive and imagine the novel realistically.

It was the novel's anti-militaristic tone, rude language, and sexual episodes that presented a kind of "embarrassment" to Franco's censorship, which was much more lighted in the 1960s than in previous years. The novel did not satisfy censorship criteria, cause it included, offensive themes of religion (the episode of the priest), sexuality-related topics, inappropriate and provocative language, and thoughts against the regime (criticism of the military system) which was unacceptable to Spanish censors.

As a result of negotiations conducted by Carlos Barral, censorship allowed the author to publish his first novel, in Franco's Spain, led by the rightists. In this article, we will discuss the negotiation process for publishing a novel. Despite the novel's anti-militaristic attitude, under the Spanish censorship it was published with a minimal changes, unlike from the Soviet Union, where, as Vargas Llosa noted, the novel was "amputated." In the article we will discuss also why Spanish censorship allowed the publication of a novel and with minor modifications that was considered as an allegory of anti-Francoism.

Keywords: "The City and the Dogs", Censorship, Franco's Spain, Mario Vargas Llosa, Carlos Barral

რეცენზენტი: პროფესორი ტ. სიმიანი